

Анатолій Ткаченко

ПУБЛІКАЦІЇ З ТЕОРІЇ ПЕРЕКЛАДУ

Підхід у цьому огляді суто прагматичний – можливість використання журнальних публікацій 2009–2013 рр. в університетських спецкурсах “Теорія і практика перекладу” та “Лінгвістика і семіотика перекладу”.

“Мудрість чужинську збагнути незле” (2009. – № 1. – С. 111-114), – так назвала Алла Диба змістовну рецензію на *Антологію єврейської поезії: Українські переклади з ідишу / Укладачі Вевл Чернін, Валерія Богуславська*. – К.: Дух і літера, 2007. – 672 с. Наведений перелік перекладених творів і авторів просто вражає.

Матеріал Ганни Стембковської “День смерті Пані День: американська поезія 1950–1960-х рр. у перекладах Юрія Андруховича” (2009. – № 4. – С. 109-110) – радше анотація. Авторка насамкінець визначає “жанр” Андруховичевої праці як “суб’єктивно-авторську антологію”, каже, що авторизований переклад “іноді викликає нарікання стосовно подекуди надто спрощеної інтерпретації, інколи бракує знання контексту, необхідного для усвідомлення щільної алюзійності окремих текстів”. Ніби й критика, але безпредметна. Крім того, на двох журнальних сторінках “іноді” “подекуди” зустрічаються “окремі” мовні неокочирності. “Вісь” у родовому не *вісі*, а *осі*; Америка не *знаходиться*, а *розташована*; не “сатиричний й актуальний”, а *сатиричний і актуальний*. Крім того, свого часу незабутній Юрій Григорович Фалько, відповідальний секретар журналу, вчив, що з погляду суто технічного не рекомендується робити двоє скорочень поспіль, як-от у назві цієї анотації: -х рр.

“Повнометражна” і ґрунтовна рецензія Мирослава Трофимука “Українська пісня на український лад” (2009. – № 10. – С. 115-121), присвячена виданню *Гусовський М. Пісня про зубра. Поема. На латинській та українській мовах / Переклад з латинської А. Содомори. Коментарі І. Сварника*. – Рівне: Волинські обереги, 2007. – 126 с., знайомить читача з ошатним двотомним виданням, де вміщено й факсиміле першодруку, і добротний переклад у супроводі фахових коментарів істориків, що робить його фактом не лише поліграфічного, наукового та перекладацького доробку, а й актом “збагачення української культури: реституції, чи, точніше, осягнення свого” (С. 121).

Стаття Галини Карпінчук та Марії Корнійчук “Явити сховане і мовить несказанне” (2010. – №2. – С. 31-34) – огляд однойменної виставки в Музеї книги і друкарства України (грудень 2009 – січень 2010), присвяченої 90-річчю від народження

видатного перекладача, лексикографа, письменника Миколи Лукаша. У цьому ж номері (С. 60-77) вміщено проблемну статтю Наталі Мазепи “Білінгвізм. Епізод чи тенденція? (Сучасна українська російськомовна поезія”. У пошуках відповіді на питання, чи випадково переходять на українську мову російськомовні поети, авторка наводить чимало цікавих прикладів такого переходу, починаючи з уже хрестоматійного випадку з Леонідом Кисельовим і закінчуючи оригінальними віршами С. Черняєва, В. Ільїна та ін. Висновок: на Л. Кисельові цей процес не обірався, “яскравість і несхожість поетів, що обирають свій шлях до української культури останнім часом, підтверджує існування певної тенденції і заперечує версію випадковості цього феномену” (С. 77).

І ще в цьому ж номері (С. 122-123) вміщено інформацію Дмитра Дроздовського про III Міжнародний форум перекладачів та видавців країн СНД і Балтії, що відбувся в Єревані на початку жовтня 2009 р. Забігаючи вперед (2011. – № 10. – С. 120-121), зустрінемо інформацію Д. Дроздовського про IX Міжнародний шекспірознавчий конгрес у Празі (липень 2011). А повертаючись у 2010-й, відзначимо три матеріали в № 5 – Наталії Лисенко-Єржиківської “Російський переклад Ф. Сологуба творів Т. Шевченка в рецепції Є. Маланюка” (С. 15-27), Ольги Кабкової “Барчине віддзеркалення Шекспірового “Короля Ліра” (С. 55-61) і Олександра Бакуменка “Дмитро Білоус у контексті літературного перекладу” (С. 98-105). Кожен із них по-своєму цікавий, надто ж порівняльним аналізом оригіналів і перекладів, а також важливим контекстом. Певна річ, не обійшлося й без окремих-таки промахів, як-от горезвісна тавтологія “дисертаційне дослідження” чи вирізнення “складних прикметників на зразок *басноречевний, ветхопечерник, десятословіє, дископокровець, деннощество*” (С. 58). Тут прикметник лише перший, а чотири наступні – іменники. Хрестоматійним прикладом в арсеналі викладачів має стати перекладена Д. Білоусом із давньоболгарської “Молитва абеткова” Костянтина-Кирила (С. 104), де збережено акровіршеву особливість оригіналу, що допомагав запам’ятовувати порядок літерам слов’янської абетки.

Фундаментальна стаття Роксолани Зорівчак “Шевченкіана Віри Річ” (2011. – № 3. – С. 3-12) висвітлює вагомий внесок в англomовне звучання нашого поета, на жаль, уже покійної британської перекладачки, члена НТШ, кавалера Ордена Княгині Ольги Третього ступеня. Докладно висвітлено творче життя письменниці, паралельними текстами проілюстровано перекладацькі знахідки компенсації. Про рецепцію поетичної спадщини Т. Шевченка в німецькомовному культурному просторі йдеться в однойменній статті Миколи та Івана Зимомрив (2013. – № 7. – С. 8-15), зокрема, згадано вільні переклади.

Науковець і поет Анатолій Мойсієнко розглядає “Білоруський сонет і його переклади в Україні” (2011. – № 7. – С. 70-77). Аналізуючи шість версій перекладу Багдановічевого “Сонета” (М. Драй-Хмара, Д. Паламарчук, Д. Павличко, В. Гуцаленко, В. Стрілко чи Стрелко – у тексті й так і так), автор статті подає і свій варіант. І тут спрацьовує знайомий, напевне, усім творцям ефект: бачиш чужі недхопи, зокрема щодо евфонії/какофонії, римування тощо, – і пускаєш власні “півники”: небажана тут алітерація “Ось символ...”, простенька рима “ніколи – довкола” (в оригіналі – “кряніца – прабіцца”). Можна заперечити, що в оригіналі теж “Вось символ...”, але ж не обов’язково робити підрядник, ліпше виходити з фонічних законів цільової мови. Питання дискусійні, у кожного з перекладів є свої плюси й мінуси, можна сперечатись, і це чудово.

Аналогічну тему підхоплює Сергій Ткаченко у статті “Роль часoprосторової перспективи в перекладі (на матеріалі різномовних тлумачень одного вірша Артюра Рембо)” (2011. – № 7. – С. 77-82). Вірш “Sensation” (“Відчуття”) подано в оригіналі, у діахронії перекладів українських (М. Литвинця і також автора статті) та російських (І. Анненський, В. Левік); читача адресовано й до перекладів

Г. Кочура, Г. Латника, М. Терещенка, В. Ткаченка, І. Петровція, І. Андрущенко (їх треба шукати вже в бібліографії, а потім у читальних залах). А в результаті в обох цих статтях одного номера маємо розкішний матеріал для семінарських занять, зокрема зі студентами спеціальності “Літературна творчість, українська мова і література”, які й самі тут-таки втягуються у творче змагання.

Окрім характеристики досліджуваного стилю, власний переклад одного вірша та його німецький оригінал подає Ірина Ярош-Яцків (“Бідемаєрівські мотиви у творчості Ніколаса Ленау” // СіЧ. – 2011. – № 11. – С. 84-89). Стаття пізнавальна з погляду як загальнотеоретичного, так і суто перекладознавчого та прагматично-викладацького.

Посилання на власні переклади (не наводячи їх) подає й Валерій Кикоть у статті “Роберт Фрост: Життя, поезія та українські переклади” (2012. – № 11. – С. 34-52). Стаття теж пізнавальна, хоч “подекуди” й надто велемовна: “Яскравим мерехтінням трепетних фарб природи пасують і звуки поезії Фроста – негучні, наче хрускіт гілки під ногою оленя: шум дощу, шелест трав, свист серпа, гомін струмка” (С. 46). Читати, напевне, слід так: “Яскравому мерехтінню трепетних барв природи пасують...”. Але й далі не витримано логіки, необхідної навіть в есеїстично-метафоричному викладі: якщо барви яскраві, то не мерехтять, та й *негучні* звуки їм не мали б пасувати. А з того ж таки прагматичного погляду хотілось би більше конкретики. Та коли навіть до неї доходить, то “інколи” це зводиться до переліку, кого з ким “досить порівняти”: “Для добірки наявних нині українських перекладів характерна інтонаційна різноманітність, що живо відтворює рухливі модуляції звучання Фростової поезії. Щоб переконатися в цій мелодичній різноликості, досить порівняти, наприклад...” (С. 49). І далі – пів сторінки назв. А ще далі – сторінка загальників, як же ото “перекладачам різною мірою вдається у своїх перекладах (а то ж у чиїх? – А.Т.) зберегти...”, і “низка” таких само “подекуди”: “...не позбавлені українські переклади й низки певних вад, інтерпретаторських недоглядів, невдалих розв’язань окремих конкретних перекладацьких проблем, синтаксичної кострубатості, ритмічних неадаптацій тощо” (С. 50). Дуже конкретно, особливо тощо. І такими пасажами просто кишить, хоча, повторюю, загалом досить пізнавальна стаття.

Замість “простеньких” і “ненаукових” слів, як-от засоби, *способи*, *творчі манери*, навіть *стилі*, тепер нам німець показав поголовний лівопівкульний замітник “стратегії”. Сидить ото письменник, він же й перекладач, і замість вимучуватися словом, пошуками відповідників, образних відшукуювань, накреслює генеральні “Стратегії перекладу живописних ефектів П. Тичини” (2012. – № 11. – С. 25-34). Але що цікаво: стаття Марії Фоки, попри стратегічний заголовок, досить конкретна. Ідеться про англійські переклади (і це варто було б зафіксувати в назві), а “моднього” терміна немає навіть у ключових словах. Тільки в завершальному абзаці він вигулькує, як пилипа із конопель: “Отже, стратегії перекладу живописних ефектів П. Тичини англійською мовою мають різний ступінь наближення до оригіналу”. Замініть у цьому реченні пилипа (тобто зайця), наприклад, на *перекладацьке відтворення* – і генерали стануть митцями, а науковець нікуди не дінеться, бо виказує добре знання особливостей творчої манери поета та її англійських трансформацій.

Нарешті, 2013, № 7. У рубриці “Перекладознавство” – статті Яреми Кравця “Іван Франко: переклад драми В. Гюго “Торквемада” (С. 88-93) та Максима Стріхи й Марини Альошиної “Перекладацька діяльність родини Бориса Грінченка” (С. 94-107), назви яких промовляють самі за себе, та й ближчі вони в часі, ото ж лишаю на самостійний огляд читача й перепрошую за прагматичність оцього підходу. Пардон, стратегії...

